

Wykład 15. Metody nieparametryczne. Elementy analizy wielowymiarowej. 9.06.08

Weryfikacja założenia o normalności rozkładu populacji

Dane są obserwacje x_1, x_2, \dots, x_n . Czy można założyć, że x_1, x_2, \dots, x_n jest realizacją próby prostej z rozkładu normalnego $N(\mu, \sigma)$ dla pewnych μ i σ ?

Metody weryfikacji założenia o normalności:

- Sporządzenie histogramu i porównanie jego kształtu z krzywą dzwonową (wykresem funkcji ϕ .)
- Sporządzenie wykresu ramkowego i odpowiednia jego interpretacja
- Sporządzenie wykresu kwantylowego i odpowiednia jego interpretacja.
- Testy zgodności: Shapiro–Wilka i inne.

Wykres kwantylowy

Uporządkowany ciąg obserwacji x_1, \dots, x_n oznaczamy przez $x_{1:n}, \dots, x_{n:n}$. Niech

$$x'_{1:n} = \frac{x_{1:n} - m}{s}, \dots, x'_{n:n} = \frac{x_{n:n} - m}{s},$$

gdzie m oznacza średnią z próby, a s odchylenie standardowe z próby. Jeśli założymy, że x_1, \dots, x_n pochodzą z rozkładu normalnego, to $x'_{1:n}, x'_{2:n}, \dots$, powinny być sensownymi przybliżeniami kwantyli $q_{1/n}, q_{2/n}, \dots$ (rzędu $\frac{1}{n}$, rzędu $\frac{2}{n}$ itd.) rozkładu $N(0, 1)$; stąd punkty $(x'_{1:n}, q_{1/n}), (x'_{2:n}, q_{2/n})$ powinny się układać wokół (pewnej) prostej ; analogicznie punkty:

$$(x_{1:n}, q_{1/n}), (x_{2:n}, q_{2/n}), \dots \quad (1)$$

również powinny się układać wokół prostej. Wykres przedstawiający punkty (1) jest nazywany wykresem kwantylowym.

W praktyce zamiast kwantyli rzędu i/n wyznacza się np. kwantyle rzędu $i/(n + 1)$; w ten sposób unikamy problemu z n -tym punktem!

Wykres kwantylowy „odbiegający od prostej”: założenie o normalności rozkładu, z którego pochodzą x_1, \dots, x_n , należy odrzucić.

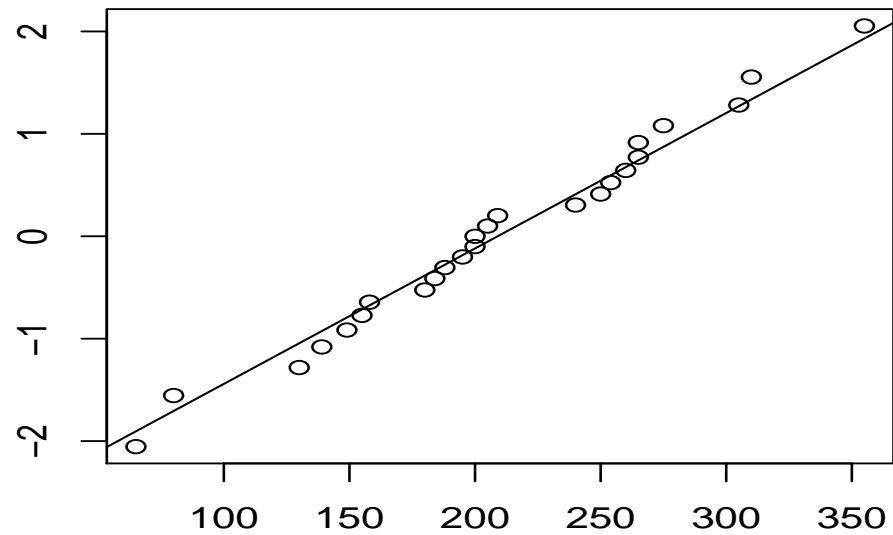
Szczegóły dotyczące sprawdzania rozkładu kwantylowego można znaleźć w [KM01,par.3.4.2].

Wykres kwantylowy— obliczenia

Rozważmy dane dotyczące cen mieszkań w dzielnicy A. Chcemy zweryfikować założenie o normalności rozkładu zmiennej losowej, którą jest cena losowo wybranego mieszkania w dzielnicy A. Wykres kwantylowy dla rozważanych danych można otrzymać wydając polecenia:

```
y=c(65, 80, 139, 180, 355, 158, 240, 205, 265, 305, 200, 155,  
209, 310, 149, 254, 188, 265, 275, 200, 184, 130, 260, 250, 195)  
# dane dotyczace cen mieszkam zostaly zapisane do zm. y  
qqnorm(y, datax=TRUE, main="", xlab="", ylab="") # wykres...  
qqline(y, datax=TRUE) # dodaje odpowiednia prosta
```

Ceny mieszkań w A

Rysunek 1: Wykres kwantylowy dla danych dotyczących cen mieszkań w A

Test Shapiro–Wilka i inne testy zgodności

Zgodność z rozkładem normalnym można weryfikować za pomocą testu Shapiro-Wilka.

Założmy, że X_1, X_2, \dots, X_n są losową próbą prostą z rozkładu ciągłego. Jesteśmy zainteresowani weryfikacją hipotezy

$$H_0 : X_i, i = 1, \dots, n \text{ mają rozkład } N(\mu, \sigma) \text{ dla pewnych } \mu, \sigma;$$

przeciw

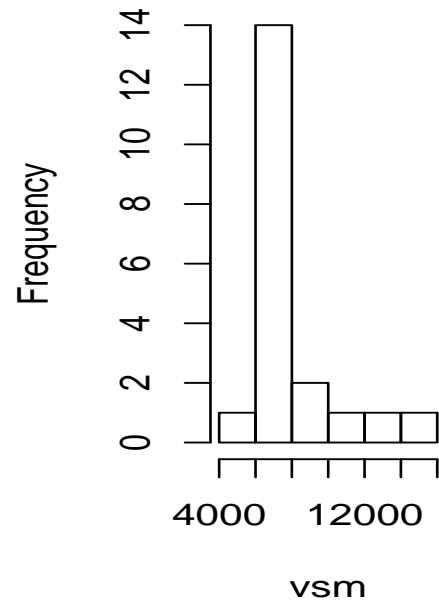
$$H_1 : \text{rozkład zmiennych } X_i, i = 1, \dots, n \text{ nie jest rozkładem normalnym.}$$

Do weryfikacji tej hipotezy można zastosować test Shapiro-Wilka. Test ten bazuje na idei wykresu kwantylowego. Więcej informacji o teście Shapiro-Wilka; można znaleźć w [KM01, par. 3.4.2].

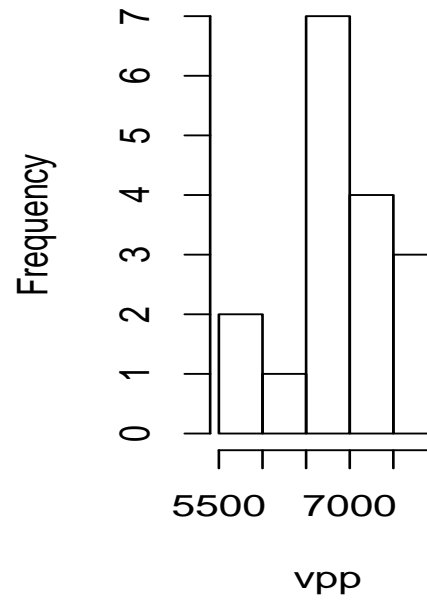
Inne testy zgodności z rozkładem normalnym: w pakiecie R-owskim **nortest**.

Histogramy dla cen mieszkań w PP i SM

Histogram of vsm

Histogram of vpp

Test Shapiro–Wilka: przykład obliczeń

W zmiennej y zapisane są wartości cen mieszkań w dzielnicy A .

```
> y
 [1]  65  80 139 180 355 158 240 205 265 305 200 155 209 310
[20] 200 184 130 260 250 195
> shapiro.test(y)
```

```
Shapiro-Wilk normality test
```

```
data:  y
W = 0.9849, p-value = 0.962
```

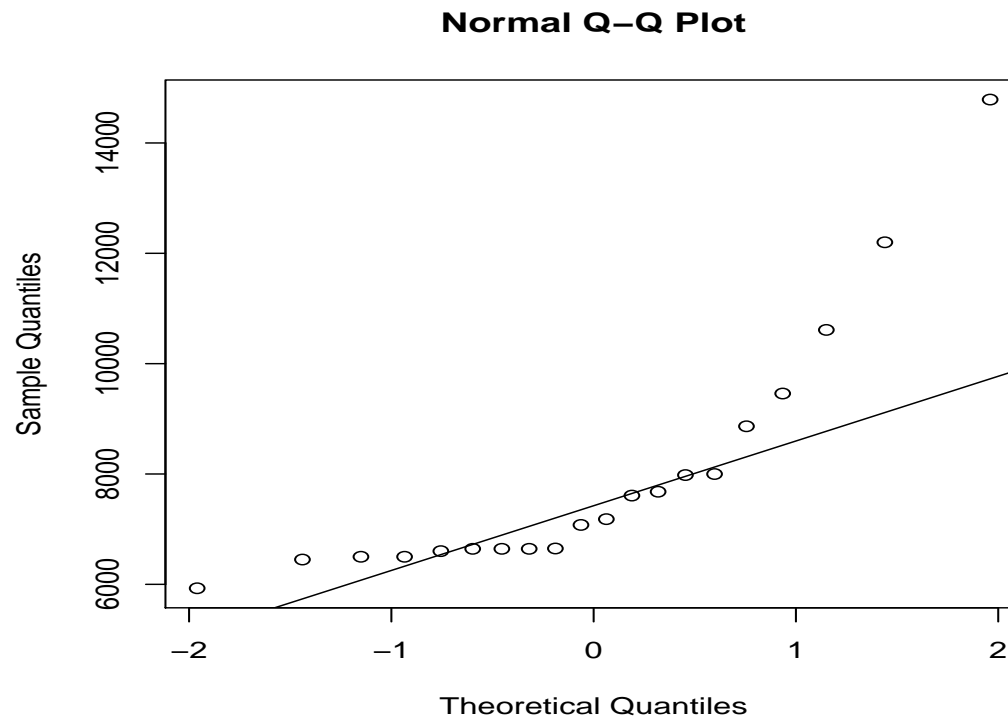
p -wartość jest równa 0,962– nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy o zgodności z rozkładem normalnym.

Porównanie rozkładów dwóch populacji— sytuacja nieparametryczna

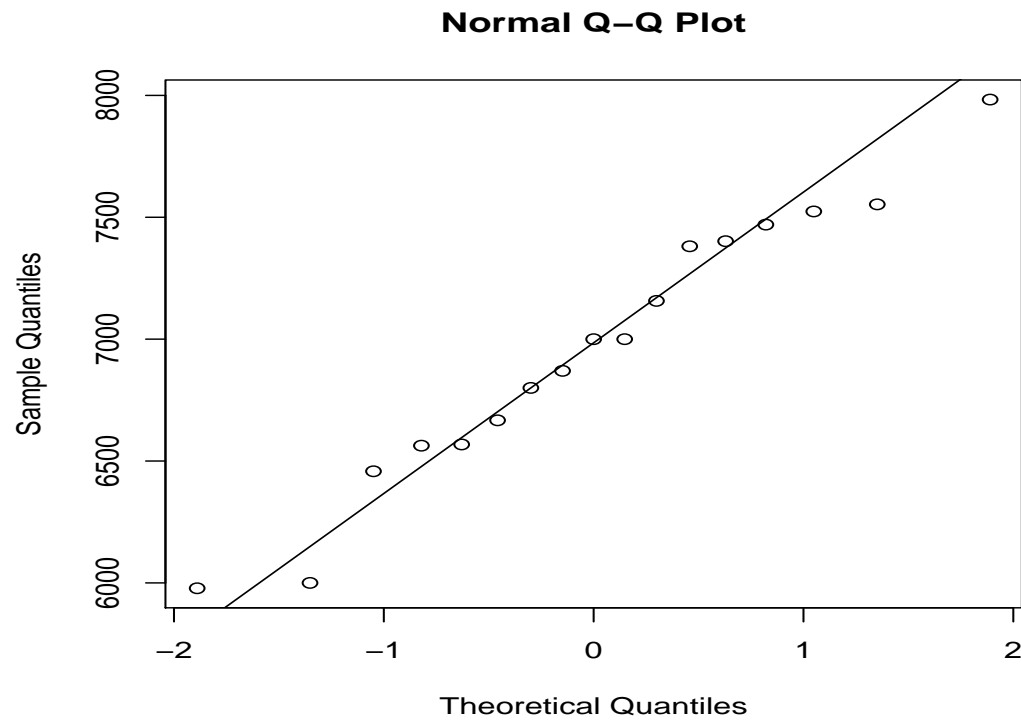
Rozważmy następujące dane dotyczące ceny metra kwadratowego mieszkań 2-pokojowych w dzielnicach SM i PP miasta W:

```
vsm<-c(6602, 10612, 9459, 6644, 7679, 6644, 14787, 8000, 6450,  
5929, 8865, 6650, 6500, 7077, 7182, 6500, 7609, 12200, 7981, 6644)  
vpp<-c(7402, 7000, 7470, 7524, 6000, 7381, 6568, 6800, 6870, 6667,  
7553, 5978, 6458, 7000, 6563, 7157, 7983)
```

Ceny są podane w zł.; dane zostały zapisane do wektorów **vsm** i **vpp**.

Rysunek 2: Wykres kwantylowy dla danych dotyczących cen mieszkań 2-pokojowych w dzielnicy SM

Rysunek 3: Wykres kwantylowy dla danych dotyczących cen mieszkań 2-pokojowych w dzielnicy PP

Weryfikacja założenia normalności— test Shapiro-Wilka

```
> shapiro.test(vsm)
```

```
Shapiro-Wilk normality test
```

```
data: vsm
```

```
W = 0.7597, p-value = 0.0002297
```

```
> shapiro.test(vpp)
```

```
Shapiro-Wilk normality test
```

```
data: vpp
```

```
W = 0.9691, p-value = 0.8029
```

Test Wilcoxona

Założenie o normalności rozkładu cen mieszkań oferowanych do sprzedaży w dzielnicy SM należy odrzucić.

Z dostępnych informacji dotyczących dzielnic SM i PP można wnioskować, że średnia cena mieszkań w SM „nie może” być niższa niż średnia cena mieszkań w PP.

Odpowiednim narzędziem, które można zastosować do porównania średnich dla populacji odpowiadających cenom mieszkań w dzielnicy SM i PP, byłby nieparametryczny odpowiednik testu t-Studenta dla dwóch prób, dla jednostronnej hipotezy alternatywnej.

Test Wilcoxona

Jesteśmy zainteresowani weryfikacją hipotezy

$$H_0 : F = G$$

przeciwko hipotezie H_1 :

$$H_1 : G(x) \leq F(x) \text{ dla każdego } x \in \mathbb{R} \text{ oraz } G \neq F,$$

gdzie F i G są dystrybuantami porównywanych populacji. Zauważmy, że przy założeniu, że F odpowiada rozkładowi $N(\mu_1, \sigma)$ a G rozkładowi $N(\mu_2, \sigma)$ hipotezy H_0 i H_1 odpowiadają hipotezom \mathcal{H}_0 i \mathcal{H}_1 :

$$\mathcal{H}_0 : \mu_1 = \mu_2 \text{ oraz } \mathcal{H}_1 : \mu_1 \geq \mu_2.$$

Niech F_{SM} oznacza dystrybuantę cen mieszkań (oferowanych do sprzedaży) w dzielnicy SM a F_{PP} oznacza dystrybuantę cen mieszkań oferowanych do sprzedaży w dzielnicy PP. Aby zweryfikować hipotezę $H_0 : F_{SM} = F_{PP}$ przeciwko

$$H_1 : F_{SM}(x) \leq F_{PP}(x) \text{ dla każdego } x \text{ i } F_{SM}(x) \neq F_{PP}$$

można użyć polecenia **wilcox.test**

Ceny mieszkań w dzielnicach...—obliczenia

```
> wilcox.test(vsm, vpp, alternative="greater")
```

```
Wilcoxon rank sum test with continuity correction
```

```
data: vsm and vpp
```

```
W = 204, p-value = 0.1536
```

```
alternative hypothesis: true mu is greater than 0
```

```
Warning message:
```

```
cannot compute exact p-value with ties in:
```

```
wilcox.test.default(vsm, vpp, alternative = "greater")
```

Wniosek: nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy o równości rozkładów cen mieszkań oferowanych do sprzedaży w dzielnicach SM i PP.

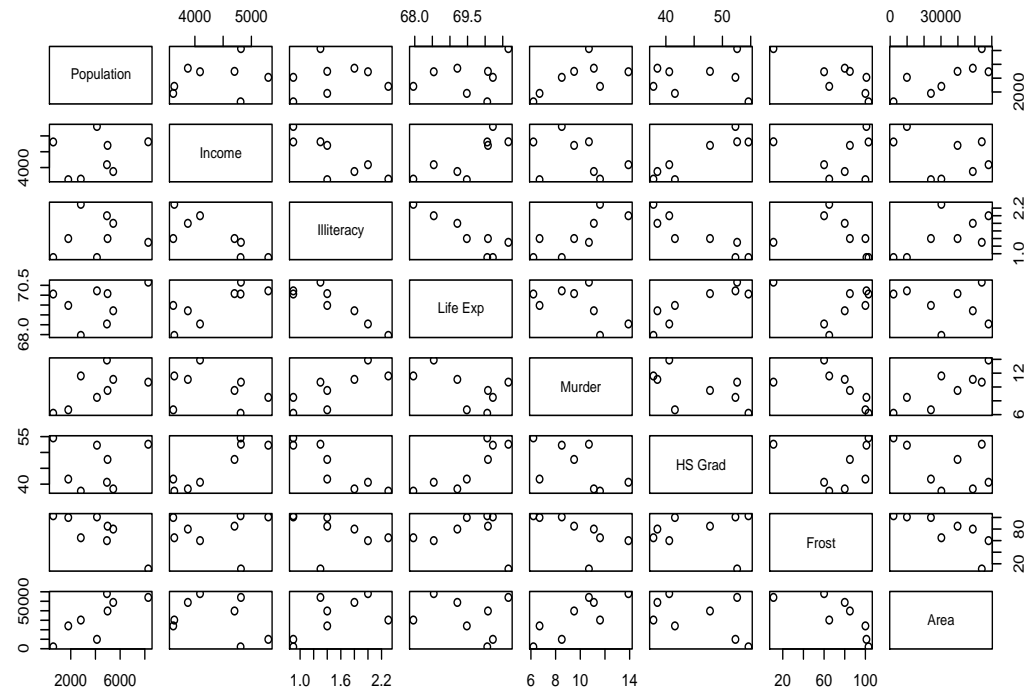
Metody analizy wielowymiarowej—wzmianka

W obiekcie (macierzy) SouthAtlantic zapisane są, w kolumnach *Population*, *Income*, itd... , dane dotyczące populacji (tys. mieszkańców, 1975), dochodu *per capita* (1974), średniej długości życia (1969–1971), liczby morderstw przypadających na 100 tys. osób (1976), procentu osób ze średnim wykształceniem (1970), średniej liczby dni, w których temperatura była ujemna (1931–1960), powierzchni (w milach kw.).

> SouthAtlantic

	Population	Income	Illiteracy	Life	Exp	Murder	HS	Grad	Frost	Area
Florida	8277	4815	1.3	70.66	10.7	52.6	11	54090		
Georgia	4931	4091	2.0	68.54	13.9	40.6	60	58073		
North Carolina	5441	3875	1.8	69.21	11.1	38.5	80	48798		
South Carolina	2816	3635	2.3	67.96	11.6	37.8	65	30225		
Virginia	4981	4701	1.4	70.08	9.5	47.8	85	39780		
West Virginia	1799	3617	1.4	69.48	6.7	41.6	100	24070		
Maryland	4122	5299	0.9	70.22	8.5	52.3	101	9891		
Delaware	579	4809	0.9	70.06	6.2	54.6	103	1982		

Diagramy rozrzutu dla par zmiennych— polecenie pairs

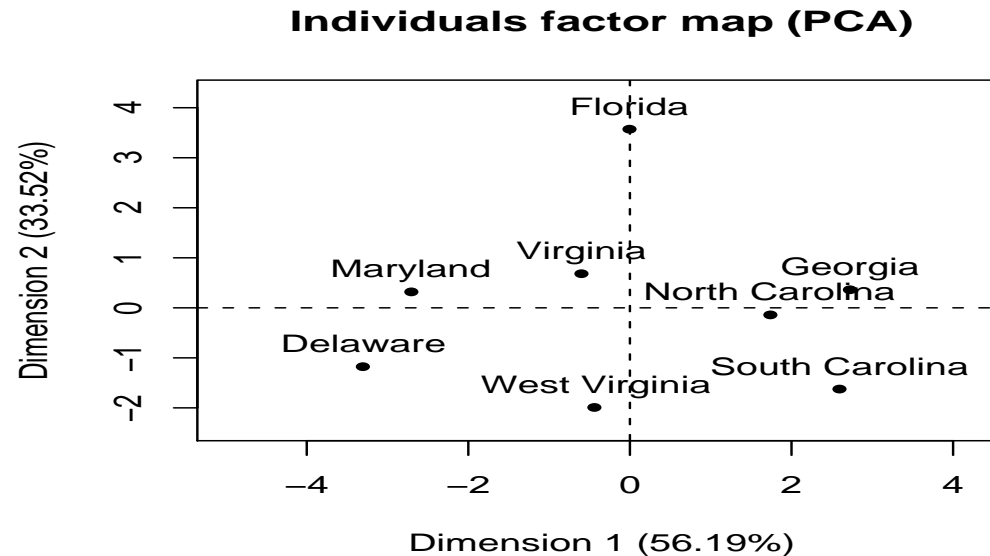

Rysunek 4: Wykres otrzymany po użyciu polecenia pairs(SouthAtlantic)

Analiza składowych głównych

Metodą pozwalającą na przedstawienie danych „wielowymiarowych” dotyczących analizowanych obiektów (w naszym przykładzie stanów USA) w przestrzeni dwuwymiarowej jest analiza składowych głównych.

Idea leżąca u podstaw tej metody jest następująca. Utożsamiamy dane dotyczące kolejnych obiektów z punktami w przestrzeni k -wymiarowej, gdzie k jest równe liczbie cech. Następnie dokonujemy zmiany układu współrzędnych tak, aby pierwszy wektor („pierwsza składowa główna”) w nowej bazie odpowiadał „możliwie dużej zmienności danych”, drugi wektor („druga składowa główna”) odpowiadał możliwie dużej zmienności danych w przestrzeni prostopadłej do pierwszego wektora itd. Wykres odpowiadający podprzestrzeni rozpiętej na pierwszych dwóch składowych głównych prezentuje realtywnie dużo informacji dotyczących interesującego nas układu punktów w przestrzeni k -wymiarowej.

Rysunek 5: Dane dotyczące stanów leżących w regionie South Atlantic przedstawione na wykresie odpowiadającym dwóm pierwszym składowym głównym. Składowa pierwsza, reprezentowana przez oś poziomą, odpowiada 56,19% zmienności danych. Składowa druga, reprezentowana przez oś pionową, odpowiada 33,52% zmienności danych.

Lektura uzupełniająca

[KM01] Koronacki, J., Mielniczuk, J. Statystyka dla studentów kierunków technicznych i przyrodniczych. WNT. Warszawa 2001, s. 111–118.